

Elyn R. Saks

Centrul nu se mai poate susține

Povestea nebuniei mele

Traducere din engleză de
Laura Netea

Cuprins

11	<i>Prolog</i>
16	Capitolul unu
32	Capitolul doi
51	Capitolul trei
72	Capitolul patru
87	Capitolul cinci
106	Capitolul șase
120	Capitolul șapte
134	Capitolul opt
153	Capitolul nouă
170	Capitolul zece
191	Capitolul unsprezece
202	Capitolul doisprezece
221	Capitolul treisprezece
238	Capitolul paisprezece

251	Capitolul cincisprezece
265	Capitolul șaisprezece
286	Capitolul șaptesprezece
302	Capitolul optsprezece
320	Capitolul nouăsprezece
338	Capitolul douăzeci
352	Capitolul douăzeci și unu
368	Capitolul douăzeci și doi
385	Capitolul douăzeci și trei
398	Capitolul douăzeci și patru
423	<i>Mulțumiri</i>
427	<i>Unde sunt acum</i>
430	<i>Un interviu cu Elyn Saks</i>

Când eram mică, mă trezeam aproape în fiecare dimineață, întâmpinată de o zi însorită, de un cer senin nesfârșit și de valurile albastre-verzui ale Oceanului Atlantic din apropiere. Acesta era Miami-ul anilor '50 și al începutului anilor '60 — înainte de Disney World, înainte de transformarea fabuloasă adusă de restaurarea Deco din South Beach, pe vremea când „invazia” cubaneză încă se referea la câteva sute de oameni înspăimântați, ajunși acolo în bărci improvizate, nu la o mișcare culturală de proporții seismice. Miami reprezenta, mai ales, locul unde newyorkezii înfrigurați fugeau peste iarnă, unde părinții mei veniseră (separat) de pe Coasta de Est, după al Doilea Război Mondial, și unde se întâlniseră, în prima zi de facultate a mamei mele la Universitatea din Florida, în Gainesville.

Fiecare familie își are propriile mituri, acele povești-amulete, care ne unesc pe unul de celălalt, soț de soție, părinți de copil, frate de soră. Etnii, mâncăruri preferate, albumele cu poze sau cufărul de lemn din pod, sau atunci când a spus bunica lucrul acela, sau când unchiul Fred a plecat la război și s-a întors cu... Pentru noi, frații mei și cu mine, prima poveste care ne-a fost spusă a fost că ai mei s-au îndrăgostit la prima vedere.

Tatăl meu era înalt și inteligent și făcea eforturi pentru a se menține în formă. Mama era și ea înaltă, și ea inteligentă și frumoasă, cu părul brunet și ondulat și o personalitate deschisă. La scurt timp după ce s-au cunoscut, tata s-a înscris la Drept, unde a excelat. Căsnicia care a urmat le-a adus trei copii: eu, fratele meu Warren, un an și jumătate mai târziu, și Kevin, după încă trei ani și jumătate.

Locuiam la periferia din nordul orașului Miami, într-o casă joasă, împrejmuită de un gârduleț, cu o curte în care aveam un kumquat¹, un mango și hibiscus roșu. Și o întreagă suită de câini. Primul ne tot îngropa pantofii; al doilea ne hărțuia vecinii. În sfârșit, la al treilea, un baset mic și gras, cu numele de Ruby, am găsit ce căutam; era încă la ai mei când am plecat la facultate.

În timpul copilăriei mele și a fraților mei, părinții aveau o politică de weekend: sâmbăta era a lor (pentru timp petrecut în doi sau ieșiri cu prietenii, la cină și la dans, într-un club local); duminica era a copiilor. Deseori, ne începeam duminicile cu toții îngrămădiți în patul lor mare, cuibărintu-ne unii într-alții, gâdilându-ne și râzând. Mai târziu, mergeam ori în Parcul Greynolds, ori în Everglades, la Grădina Zoologică din Miami sau ieșeam cu rolele. Mergeam des și la plajă; tatăl meu adora sportul și ne învăța pe toți diverse activități sportive. Când aveam doisprezece ani, ne-am mutat într-o casă mai mare, care avea și piscină, așa că ne jucam împreună și-acolo. Uneori, luam barca cu motor și schiam pe apă, iar apoi luam prânzul pe o insulă micuță, nu departe de țărm.

De obicei, ne uitam și la televizor la grămadă — *Familia Flinstone*, *Familia Jetson*, *Leave It to Beaver*, *Rawhide*, toate celelalte

¹ Kumquatul este un pom fructifer din familia Rutaceae, ale cărui fructe comestibile se aseamănă cu cele ale portocalului, având însă dimensiunea și forma similare măslinelor. (N.t.)

seriale cu cowboy. Ed Sullivan și Disney, în serile de duminică. Când a început să se redifuzeze *Perry Mason*, mă uitam zilnic, după ce mă întorceam de la școală, uimită că Perry nu numai că apăra oamenii, ci reușea și să elucideze toate crimele. Ne uitam împreună la *Saturday Night Live*, strânși cu toții în sufragerie, mâncând biscuiți Oreo și chipsuri, până când ai mei au dat legea mâncatului sănătos și ne-au trecut pe fructe, iaurt și salate.

Era întotdeauna muzică în casă. Mai ales tata era un împătimit al jazzului, explicându-ne că, pe vremea când era el tânăr, să fi dovedit o înclinație către jazz ar fi fost luat ca un act destul de serios de rebeliune. Colecția mea de discuri coincidea parțial cu a lui Warren — The Beatles, Crosby, Stills & Nash, Janis Joplin. Linia se trăgea la The Monkees (mie îmi plăceau, lui deloc) și mă tachina fără milă din cauza posterului cu Peter Noone, de la Herman's Hermits, de pe peretele din dormitorul meu.

Și mai erau și filmele, pe care ai mei încercau să le selecteze în funcție de cât de adecvate li se păreau: *Mary Poppins* și *Sunetul Muzicii* erau OK pentru mine, dar unul dintre filmele cu James Bond (nu-mi amintesc care, dar era dintre cele cu Sean Connery) a iscat un scandal monstru între mine și tata: nu aveam încă 17 ani, iar Bond, cu paharele lui de Martini și cu iubitele lui în bikini, era în afara limitelor.

În liceu, am lucrat o vreme la bufetul unui cinematograf local — „Să vă adaug și-o Cola la comandă?” —, ceea ce însemna că urmăream fiecare film pe care voiam să-l văd, iar pe multe dintre ele nu doar o dată; cred c-am văzut *Billy Jack* de mai mult de 25 de ori. Nu mi-a luat mult însă să mă hotărâsc că nu-mi plăceau filmele care induceau un sentiment de frică sau de prea mare tensiune — filmele de groază erau eliminate, iar *Play Misty for Me*, al lui Clint Eastwood, cu o femeie nebună, care îl

urmărește și-l hărțuiește pe protagonist, m-a bântuit săptămâni întregi. Când managerul cinematografului a fost tâlhărit într-o noapte, după închidere, părinții m-au obligat să renunț la job.

Mărturisesc o energetică rivalitate fraternă cu Warren. Eu, fiind cea mai mare, făceam tot posibilul să mă mențin înaintea lui, dându-mi silința să excelez la lucruri pe care un frate mai mic nu le putea face încă. Am învățat prima să merg pe bicicletă. Odată ce a învățat și el, pur și simplu am început să merg eu din ce în ce mai repede și pe distanțe mai lungi. Am mers cu schiu-rile pe apă prima, iar apoi am făcut-o cu mai mare elan decât el. Luam note mari și mă asiguram că el știa asta; își dădea însă la fel de mult silința și lua și el note mari. Tata nu era genul care să ne laude (considera că ar fi fost o invitație la invidie), așa că nu făcea niciodată complimente nimănui. Dar mama o făcea, iar eu și Warren eram în competiție pentru atenția primită de la ea.

În ce-l privește pe Kevin, erau îndeajuns de mulți ani între noi încât, o vreme îndelungată, l-am privit ca pe copilul meu. Una dintre cele mai vechi și clare amintiri ale mele este cât de entuziasmată am fost când a început să meargă de-a bușilea, văzându-l cum învăța să ajungă dintr-un loc într-altul. Nu doar că era mai mic decât mine și Warren, era și, structural, mai social — era mai ușor să te înțelegi bine cu el, iar el era mai interesat de a petrece timp cu noi, pur și simplu, decât de a intra în competiție cu noi.

Ca evrei într-o câțiva practicanți, mergeam la Sinagogă și respectam Zilele Sfinte. Copii fiind, am fost trimiși la școala evreiască, iar apoi ne-au fost sărbătorite Bat și Bar Mitzvah-urile².

² Conform tradiției evreiești, Bar Mitzvah (pentru băieți) și Bat Mitzvah (pentru fete) desemnează ritualul religios în urma căruia copiii ating vârsta majoratului, odată cu împlinirea a treisprezece ani, de către băieți, și a doisprezece ani, de către fete. (N.t.)

Deși lucrurile astea n-au fost niciodată discutate prea detaliat, mi s-a dat cumva de înțeles că, în multe locuri și circumstanțe, evreii nu erau prea populari și că era necesar să fii atât discret, cât și respectabil, pentru a ajunge bine în viață. Nu mâncam kasher³ (deși părinții tatălui meu o făceau); un alt element al mitologiei mama-și-tata era că, pentru a-și impresiona viitorii socri cu cât de cuviincioasă era, mama — a cărei familie nu mâncase niciodată kasher și nu prea știa regulile — făcuse greșeala de a-și comanda homar, în seara în care tata o prezentase părinților lui.

Astfel că, cel puțin la prima vedere, viața noastră de familie era cât se poate de plăcută — bună pentru coperta unei reviste cu ilustrații idealizate sau ca subiect al unui serial ușurel din anii '50. Mai mult, mama era ce s-ar numi astăzi o mamă casnică. Era acolo când ne întorceam de la școală și întotdeauna se asigura că luam o gustare — chiar și în ziua de azi, cerealele cu lapte rece sunt, fără concurență, mâncarea care îmi aduce confortul psihic când nu mă simt bine. Familia mea lua mesele împreună și, deși mama nu gătea mult (o făcea o menajeră, căreia, în timp, i-a fost luat locul de tata, care se pricepea grozav la asta), mereu existau prăjituri în cămară (chiar dacă erau cumpărate), fructe proaspete în frigider și rufe curate în șifoniere.

Însă, sub acea suprafață plăcută, lucrurile erau mai complexe, cum sunt, în mod inevitabil, problemele de familie. Ca toți părinții, ai mei își aveau punctele forte și slăbiciunile. Erau profund apropiați unul de celălalt; de fapt, întotdeauna le-a făcut mai multă plăcere să petreacă timp împreună decât cu oricine altcineva, incluzându-i, uneori, pe propriii copii. În stilul multor cupluri ale anilor '50, păreau să nu existe în niciun mod independent unul de celălalt. Mama era mereu foarte afectuoasă cu

³ Alimente „curate” care pot fi consumate, conform tradiției religioase evreiești. (N.t.)

tatăl meu în public; el era mai puțin, dar niciodată nu se întâmpla să o respingă sau să fie nepoliticos. Doar că era întotdeauna cât se poate de clar că el era șeful. Pentru mama, totul se reducea la „Cum vrei tu, dragul meu”, la fel cum fusese și pentru mama ei. Dacă o fi avut vreo anume ambiție profesională atunci când a plecat la facultate, n-am știut niciodată care a fost, deși a jucat un rol central într-o afacere de succes cu antichități, pe care ea și tata au pornit-o împreună. Cu toate astea, nu s-au schimbat multe în dinamica lor de-a lungul anilor care au urmat. Recent chiar, mama a anunțat că a renunțat la propriile-i opinii politice, pentru a le împărtăși pe ale tatălui meu.

În ce-l privește pe el, în ciuda unui simț al umorului deseori frizând vulgaritatea, tata putea fi destul de inflexibil în privința propriilor opinii și reacții. Exista, de asemenea, o doză de suspiciune în interacțiunile lui cu ceilalți, mai ales când era vorba de bani. În această privință, era exact cum fusese și tatăl lui.

Părinții mei erau amândoi extrem de deschiși în a-și exprima dezgustul față de bigotismul religios sau rasial. Spre exemplu, puteam înjura cât voiam, dar folosirea de argou cu trimiteri rasiale sau etnice era strict și invariabil interzisă. Pe cât de provincial părea Miami în timpurile acelea (tata spunea des că avea toate dezavantajele unui oraș mare, fără a avea niciunul dintre avantajele), tensiunile dintre locuitorii afroamericani ai orașului și imigranții cubanezi, ca și revoltele din 1970 (în timpul cărora menajera noastră afroamericană a fost hărțuită de poliție), ne-au învățat că până și un peisaj familiar poate deveni violent și imprevizibil sub imperiul prejudecății.

Indiferent însă de hibeile lor (sau de ale noastre), nu am dus lipsă de „te iubesc” din partea părinților când eram mică, cum nu duc nici acum; până în ziua de azi, au fost întotdeauna vădit